

Ляльковий дім (стислий переказ)

Генрік Ібсен

ДІЯ ПЕРША

Кімната у квартирі Хельмерів. Інтер'єр гарний, затишний, все зроблено зі смаком. Зима. До кімнати входить весела Нора з пакунками, за нею посильний несе ялинку.

Нора йде до кімнати чоловіка, радісно наспівуючи. Вона кличе його подивитися на речі, які вона придбала. Торвальд Хельмер сварить жінку за те, що вона смітила грішми. Він презирливо ставиться до боргів та закликає більш обачно витратити гроші, але врешті-решт дає коханій декілька купюр. Вона продовжує показувати йому подарунки для дітей. На запитання щодо того, який подарунок Нора хотіла б отримати сама, вона відповідає, що найкраще просто дати їй гроші. Але Торвальд знає, що дружина витратить ці гроші на господарство, а не на себе. Він все ще дорікає Норі її марнотратством, говорить, що це в неї від батька. Але чоловік все одно любить свою дружину. Він також запідозрює її у тому, що вона навідалася до кондитерської, і жартома сварить. Вони обговорюють різдвяну вечерю. Торвальд радіє тому, що нарешті має забезпечене становище і буде отримувати гарну зарплатню. Він згадує минуле Різдво, коли Нора сама створювала ялинкові прикраси, які потім зіпсувала кішка. Цього разу їй вже не потрібно робити їх самій.

Чути дзвінок у двері. Там якась незнайомка і доктор, що прийшов до Хельмера. Незнайомка вітається з Норою. Згодом та впізнає свою давню знайому фру Кристину Лінне. Потім Нора пригадує про те, що фру Лінне залишилася вдовою. Чоловік їй зовсім нічого не залишив. Але вона не надто за ним сумує. Нора розповідає знайомій про нову посаду свого чоловіка. Його призначили директором акціонерного банку, а раніше він займався адвокатурою. Нора радіє, що тепер у них буде багато грошей. Вона пригадує, як раніше їм із чоловіком доводилося тяжко працювати. Торвальд тоді захворів, подружжю довелося їхати до Італії, що дуже дорого коштувало. Нора жалкувала, що не могла бути поруч зі своїм батьком, коли той помирав.

Фру Лінне запитує про лікаря, що прийшов разом із нею. Це був лікар Ранк, друг сім'ї. Нора запитує, навіщо Кристина одружилася з чоловіком, якщо не кохала його. Виявилося, що її мати хворіла, брати були маленькими, а у нього були гроші. Тепер мати померла, хлопчики виросли, а на душі у Кристини стало порожньо, замість очікуваного полегшення. Вона приїхала сюди, щоб знайти роботу. Нора радить їй поїхати відпочити, але фру Лінне говорить, що вона не має батька, який дав би їй на це кошти. Кристина сподівається, що Торвальд їй допоможе. Вона ставиться до Нори, як до дитини, її це ображає. До жінки всі ставляться несерйозно. Фру Лінне пишається тим, що дбала про матір і батьків. Нора говорить, що теж має чим пишатися. Вона розповідає, що батько не давав їй гроші на подорож до Італії. Вона сама їх дістала. Кристина цікавиться, як саме її знайомій вдалося це зробити. Нора натякає на те, що могла взяти у борг чи в якогось із її шанувальників. Вона розповідає, як економила на

собі та брала папери для переписування. Часом у неї опускалися руки, вона мріяла про багатого старого шанувальника.

Знову лунає дзвінок. З'являється Кrogстад, він прийшов до Торвальда з особистої справи. Фру Лінне знає цього приватного повіреного, він деякий час вів її справи. Вона продовжує розпитувати про нього. Кrogстад — вдівець із дітьми.

Лікар Ранк вирішує зайти до Нори. Він знайомиться із фру Лінне. Вона повідомляє йому про свої плани. Ранк вважає Кrogстада морально зіпсованою людиною. Нора радіє, що Торвальд буде керувати всіма працівниками банку, включаючи Кrogстада. Вона їсть мигдалеве печиво, хочучи чоловік їй заборонив. Побачивши його, Нора ховає торбинку з печивом.

Нора знайомить чоловіка з фру Лінне. Вона просить взяти її на роботу. Торвальд погоджується. Потім усі, окрім Нори, виходять із кімнати.

Заходить нянька Анна-Марія з дітьми. Нора розпитує їх про прогулянки. Потім починає грати з ними у жмурки. Усім весело та смішно. Раптом з'являється Кrogстад, щоб поговорити з Норою. Вона виводить дітей та залишається з повіреним. Очевидно, що жінка щось винна йому. Він розповідає, що бачив її чоловіка з фру Лінне. Нора розповідає, що завдяки їй Кристина отримала місце в банку. Кrogстад просить її потурбуватися, щоб його не звільнили з посади. Жінка відмовляється, але повірений погрожує розповісти її чоловікові, що вона йому заборгувала. Нора говорить, що її це мало турбує. Кrogстад нагадує про боргове зобов'язання, яке склав, коли Нора позичала в нього гроші. Там мав стояти підпис її батька, який вона підробила. Він вважає, що це так само ганебно, як і вчинок, що заплямував його власну репутацію. Чоловік погрожує звернутися до суду. Нора виправдовується, що зробила це з любові.

Своїм дітям Нора наказує не розповідати Торвальдові, що до неї заходив чужий чоловік. Вона починає вишивати, а потім наказує служниці поставити ялинку посеред кімнати. Жінка починає її прикрашати, щоб порадувати чоловіка.

Приходить Хельмер. Він бачив Кrogстада і здогадався, що той приходив просити Нору потурбуватися про нього. Він сварить дружину за те, що вона збрехала, наче ніхто до неї не заходив. Вона просить чоловіка допомогти їй із костюмом для вечора у Стенборгів, а потім, між іншим, запитує, що поганого зробив Кrogстад. Торвальд розповідає, що той підроблював папери. Він засуджує його через те, що повірений не отримав покарання. Він викрутився, відбрехався. За словами Хельмера, брехня отруює родинні стосунки та згубно впливає на дітей. Особливо, якщо брешуть матері. Саме тому йому огидний Кrogстад. Торвальд вважає його морально гнилою людиною. Нора шокована. Вона не може в це повірити. Їй страшно, що через її брехню можуть постраждати діти.

ДІЯ ДРУГА

Дія відбувається в тій самій кімнаті. Ялинка вже обтріпана, свічки на ній обгоріли. Нора хвилюється, тримає в руках своє манто. Сьогодні перший день Різдва.

До кімнати заходить Анна-Марія. Вона принесла картонку з маскарадними костюмами, їх ще можна полагодити. Нора хоче піти до фру Лінне, але нянька її

відмовляє. Жінка запитує про дітей, говорить, що їм тепер не можна бачитися з нею дуже часто. Вона цікавиться, як Анна-Марія змогла віддати власну дитину чужим людям. Та говорить, що вона не мала вибору. Норі страшно, що хтось може зайти.

З'являється фру Лінне. Нора рада, що вона прийшла. Їй потрібна допомога з костюмом. Торвальд хоче, щоб його дружина була в неаполітанському вбранні і танцювала тарантелу. Фру Лінне радо погоджується допомогти. Вона обіцяє зайти завтра та дякую за вчорашній вечір. Їй цікаво, чи завжди лікар Ранк такий засмучений. Нора повідомляє, що він хворий на сухоти спинного мозку, це у нього через батька, що вів поганий спосіб життя. Кристина говорить, що лікар сказав їй, ніби її ім'я часто чути в домі Хельмерів. Виявляється, що це правда, але згадують її не при Торвальдові. Фру Лінне підозрює, що гроші Норі позичив саме лікар Ранк. Жінка відповідає, що це не так. Вона хоче віддати борг повністю, щоб отримати назад боргове зобов'язання і знищити його. Фру Лінне помічає, що нора щось приховує. Вона хоче поговорити з нею, але повертається Торвальд.

Торвальд хоче йти працювати до своєї кімнати, але його зупиняє дружина. Вона благає не звільняти Кrogстада, хоча й обіцяла не просити цього. На його місце Торвальд уже вирішив узяти фру Лінне. Нора говорить, ніби боїться, що Кrogstad може щось погане написати про її чоловіка в газетах. Але він впевнений, що є бездоганим чиновником. Торвальд запевняє кохану, що ніяк не може залишити свого підлеглого. Нора неочікувано називає міркування чоловіка дріб'язковими. Він ображається і передає якогось листа служниці. То було звільнення Кrogстада. Нора благає його повернути лист. Хельмер говорить, що вже занадто пізно. Він пробачає дружині її страх. Але вона не може допустити того, що може трапитися.

Чути дзвінок. Це доктор Ранк. Нора хоче з ним поговорити. Він повідомляє їй, що зробив аналіз свого стану здоров'я. Згідно з його словами, залишилося лікареві не дуже багато часу. Ранк почав говорити про свою смерть. Нора намагається підбадьорити його. Він згадує про свого батька та його життя. Нарешті доктор посміхається. Він вважає, що Хельмери швидко його забудуть. Ранк говорить, що його замінить Кристина. Нора показує йому шовкові панчохи, але вони його не вразили. Тоді Нора натякає, що хотіла б щось попросити в Ранка. Лікар зізнається Норі в коханні.

Служниця приносить лампу. Ранк просить Нору розповісти йому, що вона хоче від нього. Та відмовляється. Жінка також відмовляється від будь-якої його допомоги, але не заперечує, щоб він приходив.

Заходить служниця і передає Норі картку. Жінка просить лікаря затримати Торвальда. Виявляється, що прийшов Кrogstad. Він говорить, що поки не буде звертатися до суду, запитує, чи може Нора негайно дістати гроші. У жінки немає нічого на прикметі. Але це й не гарантувало б їй того, що Кrogstad знищить розписку. Він обіцяє залишити її у себе. Чоловік здогадався, що Нора хотіла піти з сім'ї, адже він і сам колись мав подібні думки. Повірений має листа до Торвальда. Нора питає, що він хоче за нього отримати. Кrogstad вимагає, щоб чоловік Нори створив для нього окрему посаду, він мріє сам керувати банком. Нора думає про самогубство, але Кrogstad

говорить, що це безглуздо. Він обіцяє надіслати Торвальдові листа і виходить з кімнати. Кrogстад опускає лист до поштової скриньки, це бачить Нора.

Фру Лінне кличе Нору приміряти костюм. Та розповідає їй про Кrogстада. Кристина вважає, що Торвальд повинен знати. Нора просить її бути свідком, якщо з нею щось трапиться. Фру Лінне зібралася йти до Кrogстада, адже той колись її кохав. Нора дає їй його адресу. Кристина говорить, що необхідно, щоб Кrogстад вимагав повернути лист нерозкритим, а Норі наказує затримати Торвальда.

Нора не впускає Торвальда до вітальні, бо вона ніби переодягається і не хоче, щоб її бачили у костюмі до наступного вечора. Він помічає втому дружини, але думає, що то від репетицій. Але вона говорить, що все забула, тому репетиції ще не було. Торвальд обіцяє пожертвувати для неї цей вечір, але спочатку хоче перевірити скриньку з листами. Нора починає грати тарантелу на піаніно, прикидаючись, що боїться осоромитися з танцем. Хельмер сідає за піаніно та говорить, як його жінці потрібно танцювати. Вона навмисне робить не так.

Тепер на піаніно грає доктор Ранк, щоб Хельмер міг показувати Норі танець. Він помічає, що танцює вона дуже відчайдушно, але забула все, чого він її вчив. Хельмер здогадується, що Кrogстад залишив для нього листа. Нора благає не читати його, чоловік погоджується. Служниця накриває стіл і подає шампанське. Чоловіки виходять із кімнати, обговорюючи поведінку фру Хельмер, а Нора кличе фру Лінне, щоб та допомогла їй з волосся.

Заходить Кристина. Вона повідомляє, що Кrogстад поїхав за місто і повернеться лише завтра ввечері. Жінка залишила йому записку. Нора говорить їй іти бенкетувати і обіцяє також прийти.

Нора рахує години до наступної півночі, а потім кидається в обійми чоловіка.

ДІЯ ТРЕТЯ

Місце дії не змінюється. Чути бальну музику, Хельмери танцюють нагорі. Фру Лінне не може зосередитися на книжці, яку читає. З'являється Кrogстад, він прочитав її записку. Їм треба поговорити. Виявляється, що Кристина кинула Кrogстада колись заради іншого. Він просить її відмовитися від посади на його користь, але вона не погоджується. Жінка говорить, що вони обоє пройшли крізь випробування. Вона веде до того, що вони повинні бути разом. Кrogстад ставиться до таких намірів досить скептично. Він нагадує колишній коханій про своє становище та заплямовану репутацію. Кристина запевняє, що їй потрібно когось любити, а у Кrogстада якраз є діти. Вона схиляє його забрати свій лист до Торвальда. Він запідозрює жінку у спробі врятувати Нору. Але та запевняє, що це не так. Раптом фру Лінне забороняє чоловікові забирати свого листа, вона хоче, щоб про таємницю стало відомо. Кrogстад говорить, що в будь-яку хвилину здатний скасувати те, що почав проти Хельмерів, але жінці цього вже не потрібно. Чутно, як Нора з Торвальдом спускаються. Кrogстад виходить із кімнати. Він дуже щасливий.

Хельмери бачать фру Лінне. Вона говорить, ніби залишилася, щоб подивитись на костюм Нори. Торвальд вихваляє свою дружину перед нею, говорить, що вона була

найгарнішою. Нора благала його ще трохи побути нагорі, але він відмовився. Кристина говорить Норі, що та повинна все розповісти чоловікові. У Норі з'являється якийсь план. Фру Лінне виходить.

Нора з чоловіком обговорюють вечір. Вона говорить, що втомилася, а він, навпаки, дуже збуджений. Хельмер згадує, у якому піднесеному настрої був Ранк. Нора цього не помітила. Торвальд говорить, як він кохає свою дружину. У двері стукають.

Заходить доктор Ранк. Він пропонує випити шампанського за його сьогоднішнє наукове дослідження. Лікар домігся гарного результату, яким для нього є впевненість. Ранк обговорює з Норою і Хельмером наступний маскарад. Лікар обіцяє з'явитися невидимкою. Потім він просить гаванську сигару і закурює. Потім Ранк виходить.

Хельмер йде до своєї скриньки з листами. Нора намагається йому завадити. У замку застрягла зламана шпилька Норі. Торвальд дістає листи. Там дві візитні картки з чорним хрестом від Ранка. Так він повідомляє про свою смерть. Торвальд спочатку засмучується, але потім вирішує, що так буде краще для самого Ранка. Нора вимагає, щоб чоловік прочитав усі листи, але він відмовляється. Хельмер виходить із кабінету.

Нора залишається одна, вона сумує. Потім приходить Торвальд із листом. Нора говорить, що все написано — правда. Вона хоче піти. Хельмер лютує. Виявляється, що дружина брехала йому протягом восьми років. Нора мовчить, чоловік їй докоряє. Жінка не відчуває сорому, вона все розуміє і прагне самогубства. Торвальд впевнений, що Кrogstad занапастить його майбутнє. Він хоче йому догодити будь-якою ціною, а Нора повинна залишитися вдома, але більше не виховувати дітей.

Дзвіноу у двері. Торвальд лякається. Виявляється, що це лист, у якому Кrogstad повертає боргове зобов'язання. Хельмер радіє, що його врятовано. Він читає листа і знищує розписку. Торвальд хоче залишити все в минулому, він пробачив своїй коханій. Хельмер зрозумів, що вона його кохає. Нора йде скинути маскарадний костюм. Торвальд її заспокоює, говорить, що він є її опорою. Чоловік запевняє, що їй нічого боятися. Нора переодяглася в домашній одяг, бо заснути вона все одно не змогла б. Вона хоче поговорити з коханим. Нора говорить, що раніше вони не розуміли один одного. Адже вони за вісім років жодного разу не говорили серйозно. Жінка скаржиться, що до неї ніхто не ставився серйозно. Спочатку вона була лялькою свого батька, а потім — чоловіка. Вони все вирішували за неї. Нора була веселою, але не щасливою у цьому ляльковому домі. Нею бавився чоловік, а її ляльками були діти. Нора розуміє, що не здатна виховувати дітей, адже їй самій ще потрібне виховання. Вона хоче зробити це сама, тому вирішує піти від Торвальда. Він шокований. Норі потрібно побути на самоті, привести себе до ладу. Вона збирається просити притулку у фру Лінне. Хельмер намагається заборонити жінці це робити. Але та говорить, що він не має на це права. Їй нічого від нього не потрібно. Нора вирішує їхати до свого рідного міста. Їй набридло бути дитиною, настав час набувати досвіду. Норі байдуже, що можуть подумати або сказати сторонні люди. Хельмер дорікає дружині її обов'язками перед ним і дітьми. Але та відповідає, що має обов'язки перед собою. Вона вважає себе, перш за все, людиною, а потім уже дружиною і матір'ю. Нора навіть не знає, що таке

релігія. Вона хоче дійти до всього лише власним розумом. Торвальд намагається звернутися до морального почуття жінки. Але та дуже заплуталася. Її погляди кардинально відрізняються від поглядів чоловіка. Нора хоче більш детально ознайомитися із суспільством, у якому живе. Вона прагне дізнатися, хто правий. Торвальд вважає, що дружина хвора чи несповна розуму. Але вона адекватніша, ніж раніше.

Раптом Хельмер запідозрює дружину в тому, що вона перестала його кохати. Нора зізнається, що це правда. Торвальд запитує, що вплинуло на це. Жінка відповідає, що вона все зрозуміла сьогодні ввечері. Вона думала, що чоловік візьме її провину на себе, а він уже був ладний пристати на умови Кrogстада. Торвальд не розуміє, як можна жертвувати власною честю заради коханої люди. Але нора говорить, що жінки часто так чинять. Хельмер звинувачує кохану в нерозсудливості, але визнає, що вони справді стали надто чужими. Нора вірить, що він може змінитися, якщо в нього заберуть його іграшку, ляльку-дружину. Нора говорить, що дітям не потрібна така матір, як вона. Жінка збирається піти. Торвальд хоче її зупинити, але марно. Нора хоче розлучення і віддає чоловікові обручку, звільняючи його від будь-яких зобов'язань перед нею. Вона забороняє навіть писати їй листи.

Нора говорить, що лише найбільше диво здатне зробити співжиття шлюбом. Вона йде. Торвальд у відчаї. Чутно, як зачиняються ворота.

Висновки:

п'єса була написана норвезьким драматургом Генріком Ібсеном у 1879 році;

за жанром "Ляльковий дім" є соціально-психологічною драмою;

події у творі розгортаються протягом трьох днів;

темою п'єси є зображення шлюбу двох людей, які так і не змогли стати щасливими насправді, а лише ховалися за гарною оболонкою;

ідеєю драми є заклик до духовного пробудження, звільнення від чужих думок та сторонніх впливів; засудження байдужого ставлення до жінки;

центральною проблемою твору є становище жінки в суспільстві, але також розкривається проблема свободи особистості в цілому, у п'єсі також піддано критиці традиційні шлюбні норми;

твір було сприйнято як дуже феміністичний;

"Ляльковий дім" увійшов до списку "Пам'ять світу" ЮНЕСКО;

прототипом головної героїні п'єси Нори стала норвезько-датська письменниця Лаура Кілер, з якою познайомився Генрік Ібсен;

п'єса вперше була поставлена на сцені "Королівського театру" в Копенгагені у 1879 році;

на честь Нори Хельмер було названо астероїд, який відкрили у 1914 році.